

Марчук Ю.М. Усиление климаторегулирующей роли лесов в пределах реальных и перспективных экономических возможностей

Изложен анализ влияния изменений климата на леса и очерчены мероприятия, которые проводятся лесным хозяйством и направленные, с одной стороны на увеличение поглощения углерода и с другой – на предупреждение его выбросов в атмосферу. Приведен анализ разных источников финансирования таких мероприятий и возможностей Киотского протокола для Украины. Сделаны выводы о том, что нужно сделать для усиления позиций Украины в международной кооперации в рамках LULUCF.

Ключевые слова: изменения климата, источники финансирования, Киотский протокол.

Marchuk Yu.M. Strengthening of the climate-regulating role of forests in framework of a realistic and perspective economic opportunities

In an article it is described in a detail the main consequences of climate change on forests and provided the main forestry measures directed to increasing volume of carbon sequestration and prevention of carbon emission in forestry. Besides there are given analyses different sources of financing these measures including possibilities given by Kyoto Protocol for Ukraine. As a result it is described what should be done for strengthening Ukrainian position in international cooperation in LULUCF.

Keywords: climate change, sources of financing, Kyoto Protocol.

УДК 502.131.1.:332.1

Асист. Ю.М. Мельник –
Сумський державний університет

**АДМІНІСТРАТИВНІ ТА РИНКОВІ ІНСТРУМЕНТИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Систематизовано інструменти забезпечення сталого розвитку регіону та запропоновано класифікацію екомаркування за стадіями життєвого циклу продукції. Результати нашого дослідження може бути покладено в основу формування системи регуляційних інструментів на регіональному рівні через відповідність вимогам нормативно-правових актів, з одного боку, що представлені державними інструментами, а з іншого – інструментами ринкової економіки.

Ключові слова: сталий розвиток регіону, адміністративні та ринкові інструменти, екологічно орієнтована продукція, екомаркування.

Зміна клімату сьогодні є однією з магістральних проблем, яка потребує нагального вирішення. Визначення широкого спектру інструментів, засобів та програм надасть змогу сформувати ефективний комплексний механізм відвернення глобальної катастрофи. Результативність екологічних, соціальних та економічних трансформацій значною мірою залежить від того, наскільки регіони сприяють вирішенню питань екологічно збалансованого розвитку господарської діяльності та життєдіяльності населення.

Теоретико-методичні та практичні основи управління природокористуванням на регіональному рівні, які є ключовим аспектом, розробляються кількома науковими напрямками. Екологічні проблеми та концептуальні засади сталого розвитку висвітлені в працях О.Ф. Балацького, Б.В. Буркинського, О.О. Веклич, Т.П. Галушкиної [1], Б.М. Данилишина, В.А. Євтушевського, С.І. Забеліна, Л.Д. Загвойської, Д. Кортена, Д. Медоуза, Л.Г. Мельника, Н.В. Павліхи, О.В. Прокопенко [3], Н.Ф. Реймерса, І.М. Синякевича,

Т.Ю. Туниці, О.М. Теліженка, С.К. Харічкова та багатьох інших, які сформували теоретичне підґрунтя для подальших досліджень.

Серед учених, які займаються питаннями регіонального розвитку найвідомішими є роботи: І.М. Вахович, З.В. Герасимчук, М.І. Долішнього [2], С.І. Дорогунцова, В.М. Лексина, М.О. Лендєл, М.В. Мажарова [6], Д.М. Стеценка, Є.В. Хлобистова, А.Г. Шапаря, В.Я. Шевчука, Л.Т. Шевчук, В.А. Коптюга, В.К. Левашова, Л.Г. Олеха, В.П. Фофанова, О.С. Щеуліна та інших, які розглядають практичні аспекти реалізації наукових надбань.

Разом з тим, наукові дослідження організаційно-економічних основ забезпечення сталого розвитку, не зважаючи на отримані результати і набутий досвід, на наш погляд, потребують удосконалення методів та інструментів формування ефективних стратегій розвитку.

Для вирішення проблем забезпечення сталого розвитку регіону необхідно визначити найдієвіші методи та інструменти. Значної популярності сьогодні набули економічні методи регулювання, що мають ринкову природу. Оскільки концепція екологічно сталого розвитку має штучну природу (затверджена у документі "Порядок денний на XXI століття", який було прийнято 1992 р. в Ріо-де-Жанейро на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку [9]), то її реалізація неможлива без державного регулювання та відповідних ринкових методів і інструментів управління для вирішення еколого-економічних проблем суспільства [14].

Регіональні чинники активізації економічного зростання за своєю природою мають загальносуспільне значення, оскільки впливають на такі істотні чинники: зростання реальної заробітної плати, збільшення можливостей споживання товарів і послуг, приріст фінансування інвестицій у житло та ін. Це важливо і з погляду національної безпеки держави, оскільки результативність реформ посилює тенденції соборності [2, 6, 11].

У сучасних умовах господарювання відбувається взаємодія ринкових та адміністративних важелів впливу, від ефективності якої залежить досягнення поставлених цілей. Узагальнена схема забезпечення сталого розвитку регіону, як відкритої системи, представлена на рис. 1.

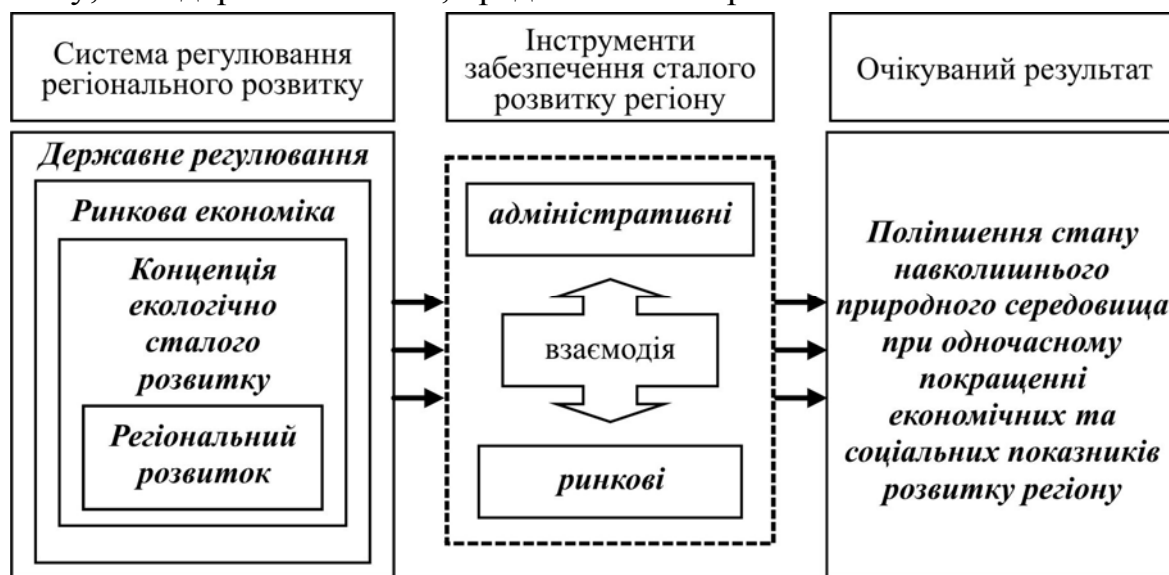

Рис. 1. Система забезпечення сталого розвитку на регіональному рівні

Отже, процес регіонального розвитку відтворює ринкову природу через: забезпечення верховенства права, гарантію економічних свобод, економічну рівність суб'єктів підприємництва, досягнення принципу регіонального самофінансування, об'єктивного впливу на перерозподільчі відносини через бюджетну систему, лінію на партнерство в реалізації регіонального потенціалу, створення умов для конкуренції всіх форм та методів власності [10, 11].

Інструменти забезпечення сталого розвитку – це сукупність регуляційних і стимулювальних адміністративних важелів та ринкових засобів цілеспрямованого впливу на процес запровадження засад сталого розвитку (рис. 2).

Рис. 2. Інструменти забезпечення сталого розвитку регіону

Автор запропонував поділяти інструменти забезпечення сталого розвитку на дві групи: адміністративні та ринкові, залежно від природи їхнього виникнення. Серед адміністративних виділяємо інструменти прямого та опосередкованого впливу, що характеризує їхню силу впливу та міру обов'язковості їх дотримання і виконання.

Еволюція економічної політики держави привела до трансформації її у соціально-економічну, що відповідає вимогам сталого розвитку, але, на жаль, екологічна складова поки що в більшості випадків розглядається окремо. Враховуючи сучасні глобальні тенденції розвитку, в перспективі очікується переорієнтація цих стратегій у соціо-еколого-економічні стратегії (тобто стратегії сталого розвитку) [7].

Адміністративні інструменти опосередкованого впливу мають рекомендаційну природу, але не мають обов'язкового характеру, до них потрібно

віднести: систему екологічного менеджменту (комплекс стандартів ISO), екологічний аудит, екологічне страхування, екологічне маркування, екологічна експертиза, екологічна освіта та виховання, раціональне природокористування та інші.

Ринкові інструменти забезпечення екологічно сталого розвитку мають ринкову природу (їхня поява відповідає принципам ринкової економіки та зумовлена ринковим попитом). В екологізації економічних процесів важливого значення набувають такі ринкові інструменти, як маркетингові комунікації в межах комплексу екологічного маркетингу. Їхнє застосування сприяє поширенню екологічно орієнтованої продукції та формуванню екологічної свідомості серед населення [8].

Одним із сучасних засобів просування екологічно орієнтованої продукції на ринку є екологічне маркування (екознаки). З 2004 р. Україна є єдиним представником пострадянських країн у Глобальній системі екологічного маркування (Global Ecolabelling Network). Ця організація була створена у 1994 р. (сьогодні налічує 36 країн світу) і має на меті обмін досвідом, розвиток екологічного маркування, удосконалення механізму розроблення критеріїв оцінки екологічності продукції.

Український національний знак екологічного маркування "Екологічно чисто та безпечно" внесено до міжнародного реєстру цієї організації, що дає можливість підвищити конкурентоспроможність вітчизняної екологічно орієнтованої продукції на світовому ринку. Функціональне призначення екомаркування полягає в тому, щоб інформувати споживачів про екологічні характеристики продукції. Але широкий спектр різноманітних екознаків (як вітчизняних так і міжнародних) та відсутність сталої універсальної класифікації і тлумачення екомаркування може ввести в оману пересічного споживача [4].

Провідні фахівці пострадянського простору в галузі екологічної сертифікації та маркування (Т.П. Галушкіна [1], О.Є. Купцова, П.М. Скрипчук [13] та ін. (Україна); О. Литвинов, І.В. Анисимова, К.А. Фирсова, О.І. Сергієнко) поділяють екознаки за предметною ознакою та за видом декларування на основі світового досвіду.

Наукове значення наявності класифікації екомаркування полягає в можливості узгодження вітчизняних та міжнародних екознаків різного спрямування та призначення. Практичне застосування такої класифікації надає змогу інформувати споживачів в умовах неповної або асиметричної інформації з метою максимального задоволення їхніх потреб та запитів, формування екологічного попиту та екологічної культури споживання.

Ми запропонували класифікацію (рис. 3) видів екологічного маркування за стадіями життєвого циклу продукції (виробництво-споживання-утилізація). Розглянемо її [5].

Класифікація видів екологічного маркування за стадіями життєвого циклу продукції:

І стадія "Виробництво":

1.1. Екологічне маркування, що відображає екологічність виробничого процесу:

Рис. 3. Класифікація видів екологічного маркування за стадіями життєвого циклу продукції

- знаки, що декларують застосування екологічно орієнтованих технологій (використання ресурсозберігаючого обладнання, екологічно спрямованих інновацій);
- знаки, що відображають відповідність виробничого процесу сертифікаційним вимогам (декларація відповідності екологічним стандартам та стандартам якості);
- інформація про наявність та використання шкідливих речовин у виробництві (продукція вільна від хлорорганічних сполук, виготовлена без консервантів тощо);
- знаки, що інформують про "зелений імідж" виробника (екознак для виробників сільськогосподарської продукції (Росія, Франція), автозаправних станцій (Росія) тощо).

1.2. Екологічне маркування, що висвітлює вплив на навколишнє природне середовище (НПС):

- інформація про можливі збитки для НПС та шляхи їх попередження (знак "Небезпечно для НПС", інформація про небезпеку для морської флори та фауни під час перевезення);
- знаки на аерозольних препаратах ("Ozone friendly", відсутність речовин, які призводять до руйнування озонового шару).

ІІ стадія "Споживання":

2.1. Екологічне маркування, що відображає екологічність продукції:

- інформація про екологічність продукції ("Екознак" (ЄС), "Голубий Янгол" (Німеччина), "Білий Лебідь" (Скандинавські країни), "Екознак" (Японія), "Екологічний вибір" (Канада), "Екознак – екологічно чисто та безпечно" (Україна) тощо).

2.2. Екологічне маркування упаковки:

- знаки, що відображають екологічність упаковки ("Петля Мебіуса" тощо);
- ідентифікаційне маркування пластикової тари.

2.3. Екологічне маркування, що стосується використання/експлуатації: маркування електропобутових приладів стосовно енергоспоживання;

- інформація про натуральність або органічну природу продукції ("Bio product", "Organic product", "Natural product" тощо).

2.4. Екологічне маркування для виховання екологічної свідомості:

- знаки, що декларують запровадження, підтримку та організацію природоохоронних дій ("Бережіть природу", "Економте електроенергію" тощо).

III стадія "Утилізація":

3.1. Маркування, що характеризує можливості знищення відходів:

- знаки, що декларують сортування відходів для можливості їх утилізації без збитків для НПС (сортування відходів органічного походження, сортування відходів, які містять небезпечні речовини: ртуть, кадмій, свинець тощо).

3.2. Маркування, що характеризує можливості рециркуляції відходів:

- знаки для матеріалів, які можуть бути вторинно перероблені ("Зелена Крапка" тощо).

Запропоновану класифікацію можна застосувати у різних сферах діяльності:

- маркетинг (для просування екологічної продукції на ринку, що дасть змогу обрати ефективніший вид екологічного маркування відповідно до обраної стратегії, специфіки продукції, стану попиту тощо);
- менеджмент (для формування моделі або елементів системи екологічного менеджменту на підприємстві);
- екологічна освіта (для поінформовання та навчання споживачів);
- лікувальна справа (для того, щоб використовувати безпечну продукцію з метою лікування та профілактики захворювань);
- правознавство (для виявлення порушень).

Таким чином, результати нашого дослідження можуть бути покладені в основу формування системи регуляторних інструментів на регіональному рівні через відповідність вимогам нормативно-правових актів, з одного боку, що представлені державними інструментами, а з іншого боку, інструментами ринкової економіки. В екологізації економічних процесів важливого значення набувають такі ринкові інструменти, як маркетингові комунікації в межах комплексу екологічного маркетингу [3, 12]. Через задоволення екологічних потреб споживачів виробники реалізують свою остаточну мету – отримання прибутку, а кінцевим прибутком у випадку застосування екологічного маркетингу є покращення якості життя населення та стану навколишнього природного середовища.

Література

1. Галушкіна Т.П. Проблеми становлення екологічної сертифікації в Україні/ Т.П. Галушкіна, О.Є. Купцова, Є.Г. Гордійчук // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Сер.: Економіка та менеджмент. – 2005. – № 3-4(16-17). – С. 91-95.

2. **Долішній М.І.** Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети / М.І. Долішній. – К. : Вид-во "Наук. думка", 2006. – 510 с.
3. **Ілляшенко С.М.** Менеджмент екологічних інновацій : навч. посібн. / С.М. Ілляшенко, О.В. Прокопенко / за заг. ред. С.М. Ілляшенка. – Суми : Вид-во СумДУ, 2003. – 266 с.
4. **Линник Ю.М.** Екологічна продукція як індикатор глобалізаційних процесів/ Ю.М. Линник // Соціально-економічний розвиток України в умовах глобалізації світової економіки : зб. доповідей Четвертої наук.-практ. конф. – Луцьк : ПВД "Твердиня", 2007. – С. 99-102.
5. **Линник Ю.М.** Маркування як сучасний засіб просування екологічно орієнтованої продукції на ринку/ Ю.М. Линник // Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу : зб. тез доповідей Першої Міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 вересня 2007 р. – Суми : ВВП "Мрія-1" ЛТД, 2007. – С. 95-97.
6. **Мажаров М.В.** Проблемы устойчивого развития в ресурсодобывающих регионах/ М.В. Мажаров // Геотехническая механика. – Днепропетровск, 1999. – Вып. 13. – С. 132-137.
7. **Мельник Ю.М.** Стратегії забезпечення сталого розвитку як основа управління екологічно орієнтованим розвитком регіону / В.В. Божкова, Ю.М. Мельник // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – У 5 т. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ. – 2008. – Т. III, вип. 224. – С. 774-780.
8. **Мельник Ю.М.** Теоретико-методологічні основи визначення стратегій просування на ринок екологічно спрямованих інновацій / Ю.М. Мельник // Проблеми управління інноваційним підприємництвом екологічного спрямування : монографія / за заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2007. – С. 361-381.
9. **Програма дій "Порядок денний на ХХІ століття"** : пер. з англ.: ВГО "Україна. Порядок денний на ХХІ століття". – К. : Вид-во "Інтелсфера", 2000. – 360 с.
10. **Регіональна політика та механізм її реалізації** : монографія / за заг. ред. акад. НАН України М.І. Долішнього. – К. : Вид-во "Наук. думка", 2003. – 503 с.
11. **Регіональна політика**: методологія, методи, практика / Долішній М.І., Беленький П.Ю., Бідак В.Я. та ін. / відп. ред. М.І. Долішній. – Львів : НАН України; Ін-т регіональних досліджень, 2001. – 719 с.
12. **Садченко Е.В.** Экологический маркетинг: понятия, теория, практика и перспективы/ Е.В. Садченко, С.К. Харичков. – Одесса : Ин-т проблем рынка и экон.-эколог. исследований НАН Украины, 2001. – 146 с.
13. **Скрипчук П.М.** Менеджмент якості довкілля : монографія / П.М. Скрипчук. – Рівне : Вид-во НУВГП, 2006. – 350 с.
14. **Трегобчук В.М.** Концепція сталого розвитку для України / В.М. Трегобчук // Вісник НАН України. – 2002. – № 2. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nbu.gov.ua/Portal/all/herald/2002-02/7.htm>.

Мельник Ю.М. Административные и рыночные инструменты обеспечения устойчивого развития региона

Систематизированы инструменты обеспечения устойчивого развития региона и предложена классификация экомаркировки по стадиям жизненного цикла продукции. Результаты нашего исследования могут быть положены в основу формирования системы регуляционных инструментов на региональном уровне через соответствие требованиям нормативно правовых актов, с одной стороны, что представлены государственными инструментами, а с другой – инструментами рыночной экономики.

Ключевые слова: устойчивое развитие региона, административные и рыночные инструменты, экологически ориентированная продукция, экомаркировка.

Melnyk Yu.M. Administrative and market instruments guaranteeing a sustainable development of the regions

In the article the instruments of guaranteeing the ecologically sustainable development of the region are systemized and classification of ecolables by stages of production life cycle is proposed. Results of our research can be formings of the system of regulation instruments fixed in basis at regional level through accordance to the requirements of normatively legal acts, from one side, that presented state instruments, and from other side, by the instruments of market economy.

Keywords: sustainable development of the region, administrative and marketing instruments, the ecologically oriented production, ecolables.